

Johdanto

Suomalaisen alkoholitutkimuksen perinteessä ei ole kehitelty kulttuurisen tutkimusotteen metodologiaa. Kuitenkin alkoholikulttuuri on ollut siinä keskeinen teema, usein silloinkin kun tutkimusasetelma on ollut kausaalinen ja kohdistunut yksilöiden tai ryhmien käyttäytymiseen.

Alkoholipolitiikka ja alkoholikulttuuri ovat lisäksi olleet erittäin kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Yhtäältä suomalaisille tyypilliset alkoholihaitat on pyritty selittämään alkoholikulttuurilla, joten alkoholipolitiikan keskeiseksi sisällöksi on muodostunut alkoholikulttuuriin vaikuttaminen. Toisaalta alkoholipolitiikan vaikutusten hitautta ja oikullisuutta on selitetty alkoholikulttuurin ”sitkeydellä” ja hitaalla muutettavuudella.

Kärjistäen voisi väittää, että nojaaminen alkoholin käytön kulttuurisiin piirteisiin tarjoaa mahdollisuuden itsepetokseen sekä alkoholipolitiikassa että tutkimuksessa. Kulttuurilla voidaan ”selittää” se, mitä ei muuten ymmärretä. Alkoholin käytön kulttuuriset piirteet on tutkimuksissa hahmotettu epämääräisesti — alkoholikulttuurin käsite on ollut jäännöskategorian asemassa.

Jäännöskategoriana alkoholikulttuuri on myös saanut usein idealistisen luonteen. Alkoholikulttuuri on nähty riippumattomana alkoholikäyttäjien ja alkoholipolitiikan aineellisista ehdoista. Sen puitteissa ei ole otettu valtiota itseään tutkimuksen kohteeksi, se on siirtänyt huomion pois alkoholiin liittyvistä taloudellisista intresseistä jne.

Alkoholikulttuurin käsite onkin usein liittynyt idealistiseen teoriaperinteeseen. Tämä koskee erityisesti kulttuurin normiteoreettisia formulointeja. Niissä kulttuuria ei nähdä elä-

mäntävän kokonaisuuden ilmenemismuotona vaan yksilöiden käyttäytymistä enemmän tai vähemmän täydellisesti säätelevänä asenteiden, normien ja ideologioiden alueena.

Varsinkin 70-luvun tutkimuksessa on tietoisesti vältelty näitä idealistisia salakuoppia ja keskitytty erityisesti valtion problematisointiin ja alkoholin talouteen.

Miten näistä ”materialistisista” tutkimusasetelmista on nyt uudelleen päädytty alkoholikulttuurin korostamiseen?

Tätä selittää ensiksikin alati ajankohtainen kysymys alkoholipolitiikan vaikutusten rajoista — teema, joka on noussut keskeiseksi pohdittaessa kulutuksen kasvukauden dynamiikkaa. Teema esiintyi jo Klaus Mäkelän kyselytutkimuksissa 1968—69, ja ehkä vielä kärkevämmän ongelma on noussut esiin Jussi Simpuran tulosten valossa; niiden mukaan alkoholin käyttötavat ovat entisestään ”suomalaistuneet” vuodesta 1969 vuoteen 1976 (ks. myös Ahlström 1981). Tällainen juomatapojen sitkeys asettaa selvästikin rajan valtiolliselle ohjailulle. Samalla se tekee ajankohtaiseksi kysymyksen alkoholikulttuurista yleensä ja alkoholikulttuurin ja alkoholipolitiikan välisestä suhteesta erityisesti.

Toisaalta alkoholikulttuuriin — ja itse asiassa laajemminkin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kulttuuriin — liittyvät kysymykset ovat nousseet keskeisiksi myös tutkimuksen sisäisen logiikan pakottamista syistä.

70-luvulla valtion alkoholipoliittinen rooli ja sitä määräävät tekijät tulivat keskeisiksi tutkimuksen kohteiksi. Valtion toimia pyrittiin selittämään taloudellisilla, poliittisilla ja yhteiskunnallisilla tekijöillä, mutta toisaalta osoittautui vaikeaksi muodostaa ehyttä kuvaa tästä dynamiikasta ilman alkoholikulttuuriin

liittyviä ilmiöitä (Mäkelä & al. 1981). Vuosikymmenen takainen liberalismi oli — kuten Mäkelä esitti — aidossa mielessä pitkän kulttuurisen murrosprosessin huipentuma. Tämä ilmenee kansalaismielipiteen yhtenäisyydessä, mitattiinpa sitä gallup-kyselyin, poliittisten puolueiden käyttäytymisellä (Mäkelä 1977) tai lehdistökirjoittelulla (Piispa 1981). Keskioluen vapauttaminen oli eräänlainen kulttuurivallankumous. Sitä ei voi selittää pelkästään asiaan liittyvillä taloudellisilla intresseillä, uusilla tarpeilla, kulutuskysynnän kasvulla eikä kapitalistisen tavaratuotannon realisaatiopolkolla.

Alkoholin talouden tutkimuksessa muodosti kulutus tietenkin keskeisen alueen ja tätä kautta problematisoitiin myös alkoholin ”käyttöarvot” (tai ”käytöt”) (Sulkunen, Mäkelä, Viikari). Toisaalta alkoholin käyttöä ja ”käyttöjä” pohdittiin suhteessa arkielämän aineellisten ehtojen muutoksiin ja — myöhemmin (70-luvun lopulla) — suhteessa arkielämän piirteisiin. Pyrkimyksenä on ollut liittää alkoholin käyttö ”elämäntavan” kokonaisuuden tutkimukseen. Marja Holmila (1979) on pyrkinyt osoittamaan maalaiskylän asukkaiden alkoholin käytön yhteyksiä elämäntapojen eroihin. Pasi Falk (1979 & 1980) on analysoinut alkoholin käyttöä ja sen sosiaalisten merkitysten muutoksia suhteessa arkielämän rakenteiden muutoksiin kapitalismin alkuvaiheessa. Pekka Sulkunen (1979 & 1980) on kyselyaineistojen uudelleen analysoinnin avulla tarkastellut alkoholin käytön kasvun yhteyksiä elinolosuhteiden muutoksiin ja todennut niiden olevan sukupolvittaisia, ei yksilöllisiä. Kaikissa näissä yrityksissä on todettu, että elämäntapa — ja alkoholin käyttö yhtenä sen osana — ei ole välittömästi ulkoisten olosuhteiden (ei materiaalistien ehtojen eikä myöskään ”sosiaalisten suhteiden”) määräämä, mutta on kuitenkin jollakin tavoin *jäsentynyt*. Tämä struktuuri on luonteeltaan *kollektiivinen* olipa sen perustana sitten kyläyhteisö, työväenluokka tai sukupolvi. Mutta toisaalta tämä struktuuri ei palaudu elämäntavan materiaalisesta tai sosiaalisesta logiikkaan eikä ole myöskään ”johdettavissa” niistä. Elämäntapaa tai arkielämän piirteitä ei voida ymmärtää riippumatta kollektiivin (mikä se lieneekin) *kulttuurisista ominaisuuksista*.

Kulttuurin käsitteestä

Kulttuurin tutkimuksessa voidaan erottaa kaksi hallitsevaa tutkimussuuntausta, joissa kultturi määritellään toisistaan selvästi poikkeavalla tavalla.

Brittiläisen ”kulturalismin” (Hall 1980) vanhemmat edustajat (vars. Raymond Williams mutta osaksi ja eri painoituksin myös Richard Hoggart ja Edward P. Thompson sekä eräät muut työväenkulttuurin historian tutkijat) antavat kulttuurin käsitteelle ”funktionaalisen” sisällön. Kulttuuri luonnehtii elinolojen ja niille rakentuvan elämäntavan kokonaisuutta. Yhteisön (brittiläisessä kulturalismissa: työväenluokan) kulttuuri heijastelee arkielämän yhteiseltä pohjalta syntyvää ”yhteistä kokemusta” (common experience), ja tuottaa ”yhteisiä merkityksiä” (common meanings). Ehkä vielä selvemmin funktionaalinen on luonteeltaan Williamsin myöhemmin esittämä kulttuurin käsite, jossa se samastuu ”elämäntavan kokonaisuuteen” (”the whole way of life”). Samalla on vaarana, että käsite rajattomuudessaan muuttuu epäkäsitteeksi. Yhteistä funktionaalisille (ei välttämättä funktionalistisille) kulttuurikäsitteille on se, että arkielämän piirteet käsitetään niissä ”yhteisten merkitysten” ainoaksi tuottavaksi perustaksi (kieli on vain väline) tai että kulttuuri suoranaisesti samastetaan tähän funktioista, käytännöistä ja vuorovaikutuksista muodostuvaan elämäntapaan. Kulttuuria merkityksinä ei sellaisenaan painoteta.

Toisin on ranskalaisen lingvistisesti, semi-oottisesti ja strukturalistisesti painottuneen kulttuuritutkimuksen laita. Ranskalaiset painottavat nimenomaan kulttuuria merkitysten tasona, merkitysstruktuureina. Tässä ominaisuudessa kulttuurille (merkitysstruktuureille, symbolisille järjestelmille) myönnetään oma *objektiviteettinsa* suhteessa subjekteihin ja arkielämän aineellisiin ehtoihin, suhteisiin ja käytäntöihin. Äärimmäisyydessään kulttuurin objektiviteetti muuttuu muuttumattomien ylihistoriallisten merkitysstruktuurien autonomiaksi, jossa yhteys elämäntavan käytäntöihin katkeaa täysin. Näin tuntuu käyvän Claude Lévi-Straussin strukturalismissa. Lähellä on tällöin myös determinismin vaara: kulttuurista tulee rautahäkki ja subjektit su-

pistuvat pelkiksi kasvottomiksi muuttumattomien kulttuuristen koodien kantajiksi.

Nähdäksemme kulttuurin tutkimuksen on löydettävä paikkansa näiden kahden ääri-suuntauksen väliltä: kulttuurin tutkimuksessa on yhtäältä tärkeää painottaa juuri merkitysten tasoa, mutta toisaalta merkitysten tasoa ei pidä rajoittaa muuttumattomaksi struktuuriksi.

Myöhempi brittiläinen kulttuuritutkimus, varsinkin ns. Birminghamin koulukunta (Centre for Contemporary Cultural Studies), onkin ranskalaisvaikutteiden myötä kulkenut tähän suuntaan. Samalla on tutkimuskohteessa tapahtunut siirtymä työväenkulttuurista erilaisiin "alakulttuureihin", erityisesti nuorisokulttuurin ilmiöihin. Juuri näissä tutkimuskohteissa käy ilmi kulttuurin ja elämäntavan (elinolot jne.) ei-identtisyys. Esimerkiksi Paul Willis (1978) ei suinkaan selitä rockarikulttuuria heijastuksena työväenluokan elinoloista, vuorovaikutussuhteista jne. Sen sijaan hän kyllä osoittaa, että tuossa kulttuurissa heijastuu monia perinteisen työväenkulttuurin piirteitä, kuten maskuliininen voimantunne ja teknologian hallinnan ihailu. Nämä saavat ilmaisunsa huimapäisessä moottoripyöräilyssä ja pauhaavassa rockissa. Nämä tähän kulttuuriin kuuluvat keskeiset ominaispiirteet kytkeytyvät siis työväenluokan nuorison arkielämään merkitysten tasolla — mitään *välitöntä* funktionaalista suhdetta näiden ilmausten ja niiden perustana olevan elämäntilanteen välillä ei tunnu olevan.

Jonkin yhteisön — tässä: "alakulttuurin" — kieli tai merkitysjärjestelmät eivät kasva välittömästi elämäntilanteesta, arkielämän piirteistä ja niiden ominaisuuksista. Alakulttuuri on yhtäältä sidottu tiettyihin kulttuurisesti annettuihin yleisiin koodeihin, mutta toisaalta arkielämän funktiot, käytännöt ja suhteet muodostavat näille kulttuurisille koodeille pohjan, jolta alakulttuurin omat sosiaaliset merkitykset tuotetaan (ks. myös Willis 1977). Alakulttuurin suhdetta "emokulttuuriin" ("parent culture") ei pidä käsittää näiden yleisten kulttuurikoodien enemmän tai vähemmän vääristyneeksi toisintamiseksi. Alakulttuuri voi toistaa yleisiä kulttuurikoodeja jopa karrikoidun kärjistetyissä muodoissa — usein myyttisen "kielen" keinoin —, mutta

toisaalta alakulttuurin "kulttuurisessa" merkitystuotannossa nämä koodit voivat kääntyä pääläelleen. Tässä mielessä alakulttuuri on myös potentiaalisesti *vastakulttuuri*, jonka kieli kätkee sisäänsä kulttuurikritiikin, ehkä jopa kapinan siemenen. Tässä yhteydessä voidaan esimerkkinä mainita Paul Willisin essee marihuanasta (1976). Willisin mukaan hippien huumekokemukset olivat eräänlaista elettyä kulttuurikritiikkiä keskiluokkaista taustaa ja sen arvoja kohtaan. Siinä tiivistyy kieltäytyminen itsensä ja ulkoisen maailman hallinnasta, aikakäsitys vapautetaan puritaanisesta sääntillisyydestä ja kokemus keskittyy tähän hetkeen ja omaan itseen.

Väärinkäsitysten välttämiseksi huomautetakaan, ettei kulttuurisen näkökulman omaksuminen suinkaan merkitse sen kieltämistä, etteikö esimerkiksi nuorisoryhmiä voisi tutkia poliittiselta kannalta, suhteessa sosiaaliseen taustaansa, koulutukseen jne. Kysymys on kuitenkin toisenlaisesta *näkökulmasta*. Olenaista on kuitenkin juuri se, että kulttuuria tutkitaan/tarkastellaan *merkitysten* kannalta — painopiste on merkityksissä, ei *funktioissa*.

Kulttuurin tutkimuksen erityisluonnetta voidaan luonnehtia myös korostamalla kulttuurin *struktuuriluonnetta*, kulttuuria *kollektiivin* ominaisuutena. Tässä suhteessa on syytä korostaa rajanvetoa ennen muuta kolmeen suuntaan: fenomenologiaan, normiteoriaan ja interaktionismiin.

Ensin mainittu rajanveto näkyy jo ranskalaisissa tutkimustraditioissa semioottisen lähestymistavan ja — fenomenologian ranskalaisversion — eksistentiaalismin vastakkaisuutena. Niin elämyksellisistä asioista kuin kulttuurissa onkin kysymys, semioottisesta (merkitysten) näkökulmasta on kuitenkin sivuseikka, millä tavoin ihmiset esimerkiksi humaltumisensa kokevat. Tärkeämpää on tutkia niitä koodeja, joita hän käyttää tilansa ilmaisemiseksi, ja toisaalta tulkita tuon ilmaisun sosiaalinen merkitys. Toisaalta humaltumista voidaan tietenkin tutkia psykologiselta kannalta, mutta tällöin on kysymys erilaisesta tutkimuskohteen määrittelystä. Kulttuurin tutkimista on alkoholin sosiaalisia merkityksiä koskevien koodien ja niistä tuotettujen ilmausten analyysi. Kiinnostava kysymys on toisaalta se, millä tavalla alkoholin "psyykki-

set vaikutukset” ovat riippuvaisia kulttuurisista koodeista.

Joka tapauksessa elämyksellinen alue on kulttuurin tutkimuksessa alistettu kulttuuristen muotojen erottelun ja tulkinnan apuvälineeksi. Esimerkiksi Willis kiinnittää edellä mainitussa tutkimuksessaan päähuomion ”rekvisiittaan”: pukeutumiseen, moottoripyörään, musiikkiin jne. Nämä kulttuuriset dokumentit muodostavat kulttuurin tutkimuksen keskeisen aineiston.

Normiteoreettista lähestymistapaa voidaan pitää semioottisen kulttuuritutkimuksen suoranaisena vastakohtana. Tämä ilmenee vaikkapa David Pittmanin (1967) ja Robert Balesin (1946) normin käsittein tapahtuvassa alkoholikulttuurien luokituksessa. Niissä oletetaan tunnetuksi, mitä alkoholin käyttö on suhteessa yksilöiden tarpeisiin. Yhteiskunta — normistoksi käsitettynä — asettuu kontrolloivaan suhteeseen jäseniinsä. Kulttuuri pelkistyy normeiksi, yksilöt ”tarvekomplekseiksi” ja näiden välinen suhde kontrolliksi. Semioottinen kulttuuritutkimus näkee yksilöiden alkoholin käytön yhteiskunnassa vallitsevien alkoholin käytön merkitystä määrittävien kulttuuristen koodien toisintamisena.

Interaktionistisessa lähestymistavassa — varsinkin ns. symbolisessa interaktionismissa (G. H. Mead, H. Blumer) — korostetaan tosin sosiaalisten merkitysten kollektiivista luonnetta, mutta ne pyritään palauttamaan yhteisön sosiaalisten suhteiden dynamiikkaan ja siinä toteutuvaan oppimisprosessiin. Logiikaltaan ne muistuttavat tässä suhteessa vanhemman brittiläisen kulturalismin käsityksiä ”yhteisten merkitysten” tuottamisesta: merkitykset syntyvät sosiaalisessa interaktiossa.

Geoffrey Pearson ja John Twohig (1976) pitävät tätä lähestymistapaa jopa sosiologisena puhdasoppisuutena, joka perustelee ”sosiaalisen näkökulman” huumeongelmiin. On kuitenkin huomattava, että Howard Beckerin klassinen marihuanaa koskeva essee (1963) rajoittuu marihuanan vaikutusten syntymekanismin erittelyyn. Se ei tarjoa aineksia marihuanan sosiaalisten merkitysten tulkintaan.

Entä sitten?

Alkoholin kulttuurin tutkimus on edellä sa-

notun perusteella hyödyllinen näkökulma sikäli kuin se kohdistuu alkoholin sosiaalisiin merkityksiin, etsii niistä muodostuvan kulttuurin historiallista taustaa ja suhteuttaa sen yhtäältä suomalaisen kulttuurin yleisiin merkitysrakenteisiin ja toisaalta arkielämän toisintamisen piirteisiin.

Millainen sitten on tämän näkökulman käytännön merkitys ja millaisiin konkreettisiin kysymyksenasetteluihin se voisi vastata? Tärkeimmät näistä liittyvät nähdäksemme juuri niihin alkoholikäyttäytymisen ja alkoholipolitiikan vaikutusten mystereihin, joista artikkelin alussa oli puhe.

Voidaan perustellusti väittää, että alkoholin käytössä 1970-luvulla tapahtuneet muutokset eivät ole selitettävissä suoraan elinolosuhteiden muutoksen seurauksena yksilötasolla. Muutokset ovat olleet kollektiivisia, ja epäilemättä ne ovat liittyneet alkoholin sosiaalisiin merkityksiin.

Millaisia sitten ovat suomalaisen alkoholin käytön sosiaaliset merkitykset? Paljon ei tästä asiasta ole systemaattista tutkimustietoa, mutta jotain arveluja siitä voidaan kuitenkin esittää.

Jo pinnallisten kulttuuristen vertailujen nojalla on mahdollista todeta muutamia keskeisiä yleispiirteitä. Ensiksikin on olennaista, että Suomesta puuttuu lähes tyystin kaupunkilaistyöväestön kapakkaperinne (verrattuna englantilaiseen pub-kulttuuriin) ja ettei maalaisväestönkään kapakkakulttuurista voi puhua. Tutkimukset ovatkin osoittaneet, että alkoholin käyttö ravintoloissa ja yksityisissä tiloissa on ollut hyvin samantapaista. Toiseksi suomalaisessa juomakulttuurissa ei juomalautuihin ole perinteisesti kiinnittynyt sellaisia merkityseroja kuin useissa muissa maissa, esimerkiksi Englannissa.

Suomalaisessa juomakulttuurissa alkoholin merkitykset ovat siis eräässä mielessä yksilulotteisia. Juomaan, juomiseen ja juomien vaikutuksiin kiinnittyvä merkityssystemi on selvästi köyhempi kuin esimerkiksi englantilaisessa olutkulttuurissa, jossa eri olutlajit (mild, bitter, stout, lager) ja erilaiset olutsekoitukset tarjoavat aineksellisen perustan juomiseen liittyville merkityssystemeille — esimerkiksi sosiaalista identiteettiä ilmaistessa. Suomalaisessa juomakulttuurissa merki-

tykset kiinnittyvät pikemminkin juoman ja juomisen tuottamaan *humalaan* kuin itse juomaan ja sen laadullisiin ominaisuuksiin tai juomisen ympäristöön. Kärjistyneesti tämä humalakulttuurinen piirre tulee esiin poikkeuksellisissa oloissa. Knut Pipping kuvaa Komppanian pienisyhteiskunta -tutkimuksessaan (1978, 179—180) rintamaelämän juomakulttuuria seuraavasti: "Miehille alkoholi oli ennen kaikkea päihdyttävä aine, jonka maulla oli toissijainen merkitys. Juotiin bensiinin tuoksuista moottorispriitä, "telaketjua" . . . ja hyvin sikunapitoista kotipolttoista ainetta. Näitä aineita pidettiin parempina kuin Kiestingissä muonan mukana saatavaa punaviiniä tai saksalaisilta vaihtokaupassa saatua kuohuviiniä." Suomalainen perinteinen juomakulttuuri on "viinakulttuuria" tai täsmällisemmin "humalakulttuuria". Tätä ilmentää tämän esityksen otsikkokin: Alkoholikulttuuri on sana, jota tuskin edes ymmärrettiisiin muissa kielissä.

Tältä pohjalta on myös mahdollista ymmärtää niitä vaikeuksia, joita alkoholipolitiikka on kohdannut pyrkimyksissään muuttaa suomalaisten juomatapoja. On tunnettu seikka, että esimerkiksi Alkon yritykset juurruttua Suomeen viinin käyttö ovat kyllä onnistuneet. Viinikulttuuri ei sen sijaan ole tänne siirtynyt.

Syy ei ehkä ole ainoastaan siinä, että alkoholin sosiaalisia merkityksiä on vaikea siirtää — niitä ei voi pullottaa. Voi olla niin, että kohdatessaan suomalaisen humalakulttuurin myyttisen struktuurin Alkon valistus on itsekin joutunut omaksuma siinä vallitsevan yksilotteisuuden. Viini ja olut on esitetty *mietoina* vaihtoehtoina, ne tuottavat *vähemmän* tai *hitaammin* humalaa, mutta samaa humalaa joka tapauksessa. Muita merkityksiä alkoholijuomilla kun ei kerran tässä kulttuurissa ole. Valistuksen — sekä myös julkisen alkoholipoliittisen keskustelun — rationaalisessa kielenkäytössä on siis toistunut alkoholin perinteinen merkitysstruktuuri, mutta se on siinä muuttunut yksilotteisen määrälliseksi.

Samaan tapaan voidaan tarkastella suomalaista olutkulttuuria ja "olutpolitiikkaa". Päinvastoin kuin useissa olutmaissa Suomessa juodaan vain yhtä olutlaatua, lageria. Sitä saa kolmena vahvuutena: pilsnerinä, keskioluena

ja A-oluena. Tässä "vahvuus" viittaa alkoholipitoisuuteen, ei makuun. Englannissa sitä vastoin oluttyyppi "mild" viittaa ensisijaisesti makuun (Boston 1976). Suomessa oluen määrittely "alkoholijuomaksi" ei suinkaan tapahtunut vasta keskiolutvallankumouksen yhteydessä, siihen kytkettyneessä keskustelussa, vaikka erityisen selvästi suomalaisen olutkulttuurin yksilotteisuus ilmeni juuri siinä: olut on alkoholijuoma, keskiolut miedompaa ja A-olut vahvempaa. Olutkin tulkitaan perinteisen suomalaisen viinakulttuurin merkitysstruktuureissa ensisijaisesti *humalajuomaksi*.

Keskioluen siirtyminen "maitokauppoihin" muutti toisaalta tämän juoman merkityksen kaksinaiseksi: yhtäältä keskiolut vapautui alkoholijuomana, mutta samalla se siirtyi maitokauppoihin maidon ja pilsnerin rinnalle, elintarvikkeiden joukkoon. Tässä suhteessa se menettää "merkityksensä" humalajuomana. Tämä ei suinkaan ole johtanut perinteisen viinakulttuurin heikentymiseen. Ehkä pikemminkin päinvastoin: koko keskiolutvallankumous vain vahvasti perinteisen humalakulttuurin mukaista yksilotteista merkitysjärjestelmää.

Alkoholipolitiikka ei näin ollen ole jäsennettävissä puuttumiseksi suomalaiseen viinäkulttuuriin jostakin "ulkopuolelta". Se on osa tätä kulttuuria ja mahdollisesti jopa uusintaa perinteisen viinakulttuurin merkitysstruktuureja. Michel Foucault'ta vapaasti mukaillen voisi sanoa, että vastadiskurssi toimii perusdiskurssin ehdoilla.

Tässä tullaan lähelle Juha Partasen hiljattain (1981) valistuksesta esittämiä teesejä, joissa hän valistuksen tehokkuutta problematisoidessaan korostaa muun muassa sitä, että "asenteita" ei pidä ymmärtää vain "yksilöllisten tietosisältöjen, arvosuuntausten ja toimintavalmiuksien kokonaisuuksiksi" vaan myös "kulttuurisiksi koodeiksi, joita yhteisö uusintaa". Kun jälkimmäistä näkökulmaa painotetaan, käy ymmärrettäväksi yksilöiden autonomisuuden ja rationaalisuuden tukeutuvan "valistavan" valistuskäsityksen ylioptimistisuus. Voi nimittäin käydä niin, että alkoholivalistus, joka pyrkii saamaan ihmiset juomaan vähemmän ja miedompia, ei kovinkaan tehokkaasti yksilöiden rationaliteettiin vetoamalla

pysty muuttamaan juomiskäyttäytymistä, mutta sitäkin tehokkaammin uusintaa sitä suomalaiseseen viinakulttuuriin liittyvää yksiulotteista merkitysstruktuuria, jossa alkoholi-pitoinen juoma esiintyy ensisijaisesti humalajuoman merkityksessä.

Kirjallisuus

Ahlström, Salme: Finnish drinking habits. A review of research and trends in acute effects of heavy drinking. Reports from the Social Research Institute of Alcohol Studies 150. Helsinki 1981

Bales, Robert F.: Cultural differences in rates of alcoholism. *Quart. J. Stud. Alc.* 7: 480—499, 1946

Becker, Howard: *Outsiders: studies in the sociology of deviance.* Glencoe 1963

Boston, Richard: *Beer and skittles.* London 1976

Falk, Pasi: The English working-class culture and the pub. Paper presented at the 26th International Institute on the Prevention and Treatment of Alcoholism, Cardiff — Wales, 9—14 June 1980 (moniste)

Falk, Pasi: Palkkatyömuodon kehkeytyminen ja työläisten alkoholin käyttö 1800-luvun Englannissa. *Sosiaalipoliittikka* 1979. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja 4, s. 189—204. Helsinki 1979

Falk, Pasi & Sulkunen, Pekka: Suomalainen humala valkokankaalla — suomalaisen miehen myyttinen fantasia. *Sosiologia* 17 (4): 257—270, 1980

Hall, Stuart: Cultural studies: two paradigms. *Media, Culture and Society* 2: 57—72, 1980

Hall, Stuart & Jefferson, Tony (eds.): *Resistance through rituals.* Essex 1976

Holmila, Marja: Maalaiskylän asukkaat ja alkoholi. Tutkimus alkoholin liittymisestä erään maalaiskylän asukkaiden elämäntapaan. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen

tutkimuslause 127. Helsinki 1979

Mäkelä, Klaus: Alkoholipoliittisen mielipideilmaston vaihtelut Suomessa 1960- ja 70-luvulla. *Sosiaalipoliittikka* 1977. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja 2, s. 35—82. Helsinki 1977

Mäkelä, Klaus & Sulkunen, Pekka & Österberg, Esa: Suomen väkijuomaolot 1950—1975. *Sosiaalipoliittikka* 1981. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja 6, s. 38—62. Helsinki 1981

Partanen, Juha: Teesejä valistuksesta. *Alkoholipoliittikka* 46 (4): 161—168, 1981

Pearson, Geoffrey & Twohig, John: Ethnography through the working-class: the case of Howard Becker. In: *Resistance through rituals* (eds. Stuart Hall & Tony Jefferson). Essex 1976

Piispa, Matti: Räittäuskasvatuksesta alkoholivalistukseen. Suomen sanomalehdistön alkoholikirjoittelun linjat vuosina 1951—1978. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuslause 146. Helsinki 1981

Pipping, Knut: Komppanian pienoisyhteiskunta. Sosiologisia havaintoja suomalaisesta rintamayksiköstä 1941—44. *Keuruu* 1978

Pittman, David J.: International overview: Social and cultural factors in drinking patterns, pathological and nonpathological. In: *Alcoholism* (ed. D. J. Pittman). New York 1967

Sulkunen, Pekka: Abstainers in Finland 1946—1976. A study in social and cultural transition. Reports from the Social Research Institute of Alcohol Studies 133. Helsinki 1979

Sulkunen, Pekka: Alkoholin kulutus ja elinolojen muutos toisen maailmansodan jälkeen. *Sosiaalipoliittikka* 1980, s. 127—169. Sosiaalipoliittinen yhdistys. Vammala 1980

Willis, Paul: The cultural meaning of drug use. In: *Resistance through rituals* (eds. Stuart Hall & Tony Jefferson). Essex 1976

Willis, Paul: *Learning to labour.* London 1977

Willis, Paul: *Profane culture.* London 1978.

English summary

Pasi Falk — Pekka Sulkunen: Kulttuuri, alkoholi ja alkoholikulttuuri (Culture, alcohol and an alcohol culture)

This article seeks to develop a methodology for research on culture applicable to alcohol research. After weighing the views of different schools, the

authors arrived at the conclusion that a cultural approach is useful when it is oriented towards the social significances of alcohol, searches for a historical background to the structure formed by these social meanings, and relates this background on the one hand to the general structures resting on these meanings in the culture under consideration, and, on the other, to the main features of everyday life.

In the opinion of the authors, the meanings of alcohol are in a sense unidimensional in the Finnish drinking culture. The system of meanings impinging upon a beverage, drinking and the effects of a beverage is palpably less full than it is in an English beer culture, for instance. In the Finnish drinking culture meanings are aligned with the *state of intoxication* achieved by means of the beverage or drinking rather than with the beverage itself, its qualitative properties or with drinking environment.

On this basis, it is easier to picture the difficulties encountered in alcohol policy in Finland in the attempt to alter Finnish drinking habits. The Finnish State Alcohol Monopoly has endeavoured to orient consumption towards milder beverages, and, by this means, to refine drinking habits. The attempt to implant the use of wine in Finland has met with success, but a wine culture has not followed as a consequence.

The reason for this lies in the fact that the social meanings of alcohol cannot be readily shifted, i.e. they cannot be bottled. On the other hand, the Monopoly has had to adapt to the unidimensional Finnish drinking culture that seeks the state of intoxication while marketing wine and beer as *mild* beverage alternatives, causing the same drunkenness but *more slowly* and *to a lesser extent*. In this sense, alcoholic beverages have no other meanings in this culture.

Alkoholipolitiikka Vol. 46: 314—320, 1981